

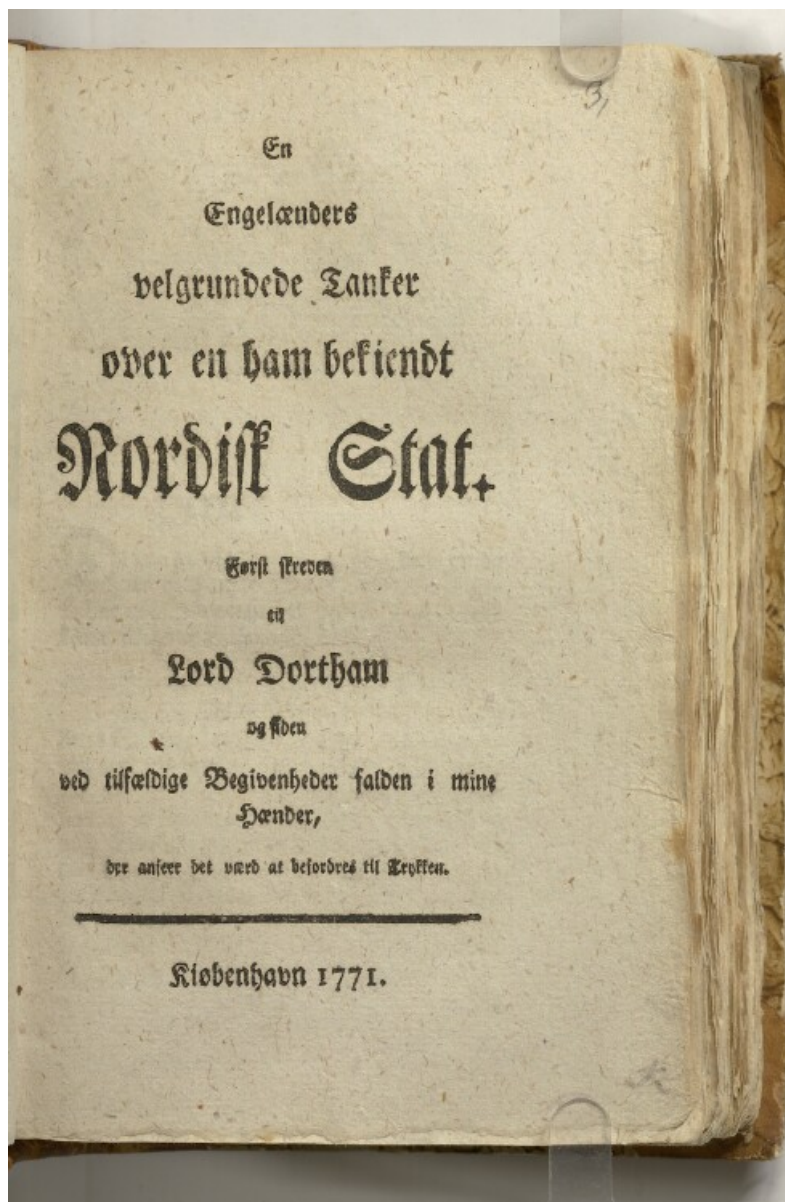
Titel: En Engelænders velgrundede Tanker over en ham bekiendt Nordisk Stat. Først skreven til Lord Dortham og siden ved tilfældige Begivenheder falden i mine Hænder, der anseer det værd at befordre til Trykken.

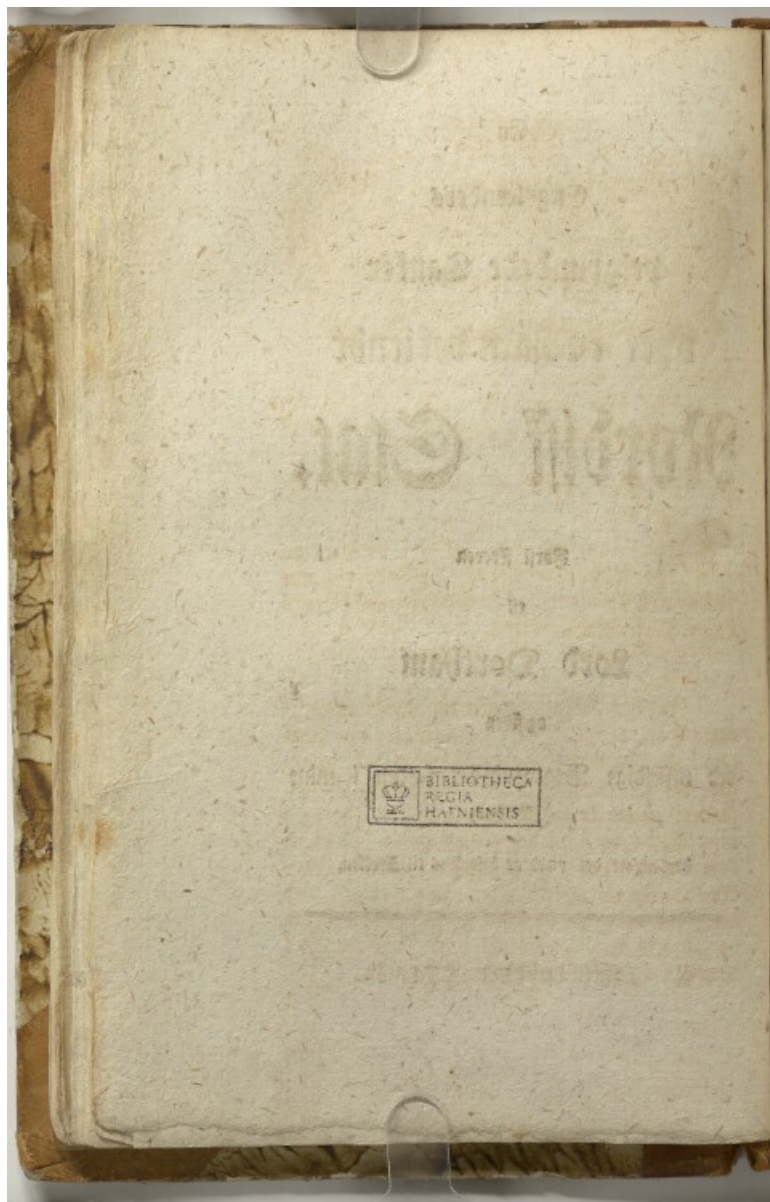
Citation: "En Engelænders velgrundede Tanker over en ham bekiendt Nordisk Stat. Først skreven til Lord Dortham og siden ved tilfældige Begivenheder falden i mine Hænder, der anseer det værd at befordre til Trykken.", i *Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 14*, ?, 1771, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/catalog/tfs-texts-1_014-shoot-workid1_014_003/facsimile.pdf (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 14

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Herre!

De har anbefalet mig, at give dem nu og da de Tænker tilkiende, der ere mig indfaldne ved Begivenheder, der fortjener et tænkende Bøjsens Agtsomhed.

Jeg har hidindtil havt den Enkke at naae deres Biesalde i de Betragtninger, jeg har gjort mig over Mennesket, og de tilfældige Afvejsninger, det er, saa at sige, en Bøld for; jeg formoder, at jeg endnu denne Gang tør vente en mild Dom og maaeskee et sædoanlig Ynde af dem, Herre, der er vel bevist om, at mine Tænker ikke just ere Følger af en raag Leedighed, der der skal have noget at helde sig til, for ei at sove gandske ind, og fortsætte sit kostbare Liv i unyttige og intet betydende Dromme.

A 2

Jeg

Jeg har nu en Tidland næret mit Sind med Betragtninger inden for mit eget Fædre- neland's Cirkel; men det er langt fra ikke en Birkning af Mangel paa betragtelseværdige Ting iblant mine egne Medborgere, at jeg den- ne Gang med mine Tanker spadserer uden for Grændserne af mit Fædre-Rige; nei, jeg have tværtimod gjort det til en Regel i mine Be- tragtninger, aldrig at oplede hos fremmede Nationer en Næring for mit Sind, siden mi- ne egne Landsmænds Opførelse gav mig Ma- terie nok, til at tænke og skrive.

Men, Herre, de nordiske Lande, der ere bleve frugtbare paa ikke alt for heldige Hæn- delse, synes at opfordre min Uagtsomhed, hvem ved ikke, om det gamle norske Ordsprog: Fremmed Mad smager best denne Gang kan see sin Opfyldelse i mit Sind.

Der er faldet adskillige behynderlige Tids- Punkter ind i alle Riger, der har gjort de Med- levende til ret opmærksomme Tilskuere, snart af de latterligste Foretagender, snart af de fare- ligste Handlinger, snart af de væmmeligste Laster.

Beslynderligt er det: man har sporet disse bestandige Afvejlinger af Forsald snart til Latterligheder, snart til Daarligheder nu i et nu i et andet Rige; ret ligesom det var saa i Ringenes Orden, at en Nation en Tidlang skulde være som den lystige Person for alle andre Nationer, med hvilken de ligesom skulde spille Siæ en Tid lang, indtil en anden Nation igien løste denne af ved en eller anden, Hoveds Latterlighed eller Hoved-Cast.

Nu i Aaret 1771 falder det en af de nordiske Nationer til at være Vikkels-Heering, og holde Lyset for alle de andre. Aarsagen til denne Nations Forsald, saavel som alle de andres, vil vi lettelig finde; den ligger i Folkes Slagsfers Tilsielighed og Overladelse til een eller anden Cast.

Da de Rommers og Grækers Ulykke tilføiede til dem, vare de allerede befængte med de Laster, der skulde styrte dem.

Ligeledes denne nordiske Nation, der er Gienstanden for mine Betragtninger denne Gæng.

En maaskee alt for langvarig Fred, der mange Gange bliver til en Snare for en Nation, naar den søger Tryghed af sig, kan have lagt Grunden til denne nordiske Nations nærværende Forfald og ret domme Ulykke.

Det er ikke enhver, der kan bruge en Ting i sin rette Orden; de fleste misbruge den.

Dette er rigtig nok truffen ind med Fredens Misbrug hos den nordiske Nation.

Men havde det allene været med denne Freds Misbrug at gjøre, havde den omtalte Nation været lykkelig; men de ulykkelige Folger, der har listet sig efter denne Freds Misbrug, har gjort denne Nation til et ret beklageligt Folkeslags.

En hoistufornuftig Tryghed har længe ført den om ved Næsen, indtil den tilsidst forført ved samme, og næsten gandske bragt ind i den Forglemmelse, at der ingen Krig var mere til paa Jorden; har den slaaet sig ulykkelig til Noelighed, ja til det Slags Noelighed

lighed, der nødvendig maatte føre den langt fra den Lykfeligheds Punkt, der er bygt og grundet paa Wiisdom og Indsigt, og ikke paa Tryghed og Ladhed.

Det er da en Sandhed, at Fred hos denne Nation har ført Tryghed og Ladhed med sig, disse to store Lærendreiere og ret søle Giender af et Rigs Velstand.

Men kommer disse to allene, hvor de kommer? Nei desværre; med dem følges der gemeentlig saadanne Laster, der noksom ere i Stand til at styrte en Nation, i hvor hovmodig og indbildisk den end maatte være.

Hvad skal en Nation gjøre, der af en alt for langvarig Freds Misbrug er bleven forderdet? Hvormed skal den fordrive Tiden?

Dens egen Tryghed og Ladhed bliver den til en Byrde: Den maae altsaa til at variere; og desværre! denne Variation eller Forandring er det just der fører Resten af Ulykker med sig over Staten.

Ligesom et Folke-Slags Genie er, saa dan bliver og Variationen; nogle varierer til Drif, andre til Spil, nogle til Egenmytte, andre til Hofmod, nogle til Gierlighed, andre til Vergierlighed; ingen af disse Deele udvalgte denne Nation, endskiont den var nær ved at more sig for Resten af sin Tilværelse med Egen-Nytten, men den faldt den for tør, for tung, for alvorlig; saa udvalgte den, efter en ikke for lang Ermen, den slemme, den plette-
de, den nedrige Bellyst.

Denne saa platte Last blev da Drive-Sti-
ren i alle denne Nations Handlinger; og in-
gen undsaae sig ved at blive en Vasal af saa ar-
tig en Dame som Frue Venus.

Hvem skulde have tænkt, at der af den
dyrebare Fred skulde have, sydt, saa meget
ondt?

Naturligt. Vi vil tage et Exempel, hvor-
udi den daglige Erfaring skal paa den heldigste
Maade forkiare os denne Sags Rigtighed.

Naar

Naar en gammel Bygning mange Aar i
Rad staaer ubrugbar og ubeboet, yngles og
fanter sig derudi mange slemme og forgiftige
Dyr.

En saadan stakkels Bygning bliver vist
en Voelig for de slemme yngelsomme Creatu-
rer, Røtter og Muus.

Man vilde maaskee indbilde sig, at her
ingen Røtter eller Muus skulde indfinde sig,
fordi her er ingen Beboere i disse Gaarde, sels-
gelig ingen Føde-Vare; jo derfor gierne; thi
i hvor meget vore Lærte har spekuleret, ere de
endnu ikke kominet ester, hvad det er den egent-
lige Næring for Røtter og Muus; der er just
ikke sagt, at Fless og Brød, Smør og Ost skal
udgjøre det hele Røtte-Epise-Kammer. Jeg
farer fort i Exemplet. Naar nu disse slemme
Creaturer saa mange Aar i Rad har opholde
sig i disse Bygninger, uden enten at blive hin-
dret eller formindsket ved deres sædvanlige Fædes-
Forskyrere, Rattene; saa yngler de fortvæk,
springer paa Borde og Bænke, om der ellers
er nogle, saasom de ere ganske forgesløse og
trygge, og altsaa staaer sig til en suidkommen
Roelighed, og slyer singen Ting.

Ligeledes naar nu en Nation i mange Aar har havt Fred, og er aldeles ukundig om at behandle en saa dyrebar Himmel-Gave, er det saa reent som 2 og 3 er 5, at en saadan Nation forfalder til alle Slags Laster, men naturligt meest til den, som Folke-Slagsets Genie meest er geneget til.

Nu er den nordiske Nation, jeg her taler om, meest geneget til Bellyst, altsaa meest forfalden til denne Last.

Nu vil vi undersøge, hvor stor Skade denne Last kan anstille i et Rige, tillige med dens Folger igiennem alle de følgende Tider, hvorved vi vil komme i en sand Erfaring om dette nordiske Riges rigtige nærværende Tilstand, og hvordan dets Skikkelse vil blive i Fremtiden.

Naar nu en Nations Skidelyst slaar ud i Bellyst, saa forgaaer Nationen strax al Lust til Arbeide, og hvor væsentlig nyttig er ikke Arbeide i en Stat; den er som et af Hoveds Puiene i et Selskabs Lykfatighed.

I Steden for nu at see Nationen slittig og gekkæftig hver Mand og Qvinde i sit, seer man Læthed at indtage Slittigheds Plads.

Hvor Bærklæderne for vare opfyldte med slittige Vestere, Svende og Drengs, der seer man nu hele Bunder revne og pialtede Klæder, hele Knipper Romaner og lidertige Biser, hele Rhynger Kiertigheds-Biser og Recepter mod alle Slags Drifter til Dyden.

Hvor Kirkerne for vare Samle-Pladse for Religions-Benner og Gutfringigheds Dyrkere, ere nu luter brogede Selskaber, hvoraf nogle ligger paa Udkik, ud af Vinduer paa de lukte Væker, efter de nyeste Modet, de glimrenste Sager, de sprankenske Baand, de dobbelste Støiser, det kionneste Snit, det best-pudret Haar, de strække Miner, de forvovenste Dyekast og den uroeligste Positur.

Hvor man for saae i Selskaber anskendige Miner, blufærdige Dyekast, ærbare Talemaader, sammelige Diskurser, tarvelige Dragter, og mere Fornuft, end Skræders Klogskab, der seer man nu strække Miner, fripostige Dyekast, lidertlige Talemaader, forargelig

gelige Diskurser, hyppige og oberflodige Drage-
ter, mere Abfatterie, end-Menneske-Bid.

Hvor man før saae paa Bordene saa
Retter Mad, men sund tillavede, og for en
ringe Penge bekostede, der seer man nu Eybe-
Koster seer alle Elementer, sindrige Vlynderier
fra de stakkels Dyr, og en formænet og væms-
melig Plukkessik og Risemast af Fransk Fors-
gift og Engelsk Appetit.

Hvor man før saae en tidlig Hvile og en
betimelig Søvn, der seer man nu en utidig
Baagen og en urimelig Uro.

Hvor man før saae Dag, seer man nu
Nat, med den Forskiel, at en saadan En-
dring og Indgreb udi Naturens Orden fører
den ene Sygdom med sig efter den anden, gjør
friske og nytrige Mennesker til fattige Kroblin-
ge, Halte og Blinde, og skiller Staten ved
sin væsentlige og mandige Styrke.

Hvordan er det nu mueligt, at en Stat,
saa yderlig forfalden, kan vente Opreisning i
en Hast? Nei; vil den komme sig igjen, kan
der

det for det første ikke ske uden noget langsom; thi saa mange Møkket som Belyst i en Dag kan anrette, kan ikke Fornuft i Ti Aar afvende; og for det andet ved at angribe og af alle Kræfter besvære Nationens Skode-Last; thi skal Saaret læges, maa der begyndes fra Grunden af og fra dets Hoved-Kilde.

Vi sætter nu, at en saadan Stat kan ved Tid og Leilighed blive kurreret, ja endog bundkurreret, men mon der ikke vil blive Ar af Saaret igiennem alle de følgende Tider? Jo vist nok.

Og der er ingen Last værre at udrydde, end Belyst; thi den har saa mange Grene; man sees jo af Erfaring, at naar en dydig Moder stræber at føre en lidetlig Datter til Estertanke og Standsen i sine onde Bøye, og hun paa den ene Side har stoppet en Kilde, bryder der Ti op igjen paa den anden Side.

Naar en saadan Moder kan lukke Porte, Dørre og Gang-Dørre, lukker en lidetlig Datter op igjen Hundrede Bag-Dørre for sine onde Lyster.

See

See! saa vanskelig er det at faae Belyst udyddet, naar den først har slaaet Rødder.

Den er den farligste af alle Laster, og den, man ser de længste Spoer af; hvor mange har ikke med deres Exempel beseglet denne Sandhed! der har forladt Verden med halve Næser, med raadne Been, med forfuleet Blod, med Berk og Brod, med en besmitet Siel, med en saaret Samvittighed og et paa saa mange Maader fordervet Legeme. See! Herre! nu har jeg kortelig efter Ordre givet mine Tanker tilkiende over denne nordiske og nu høist forvandlede Stat; nu vil jeg tale et Par Ord til dens Redning og tidige Helbredelse.

Først skal man angribe alle Belystens Slaver, true dem med de haardeste Straffe, virkelig epeqvete dem paa dem, hvis de ikke afslader fra deres syndige Bøye og forbedrer deres Fdrætter, saa skal man affiere dem alle de Midler og Anledninger, der kunde friste dem igien til Belyst, som for Exempel: stærke Vinne behagelige Bæsker, prægtige Klæder, for megen Omgang med lidetlige Qvinder, for mange Netter Mad, og for Resten holde dem stærk til Arbeide og Flittighed, især saadant Arbeid, der lige saavel kan holde Sindet i gode

de Døveler, som Legemet; saa skal man sætte
Belønninger for dem, der virkelig forbedrer
sig, hvorved de selv og andre kan opmuntres
til at blive ved i det begyndte gode Levnet; man
maa ikke vegre sig over disse Belønninger; thi
de blive mange gange betalt ved den Slutlighed
og Arbeidsomhed, de viser i Staten.

Alt dette skal skee under en oprigtig Re-
ligions Indskærpselse, uden hvilkens hiertelige
Døvelse al Resten duer intet.

En kort Bøn.

Herre vor Gud! alle dine Riger ere
i din Haand! du finde dem alle yd-
myge og lydige, som det villige Leer
i Pottemagerens Haand! du opløse
med din Haand dem, der trave i et fri-
villig Mørke! du redde dem, der ere
paa forfaldne, saa reddes og dette nor-
diske Rige. Amen.

